

preobradiće me neki vetrar

Preobradiće me neki vetrar
iznenadno kad dodje
mora da dodje
neki vetrar s crvenim
somotastim rukama i zlatook
neki vetrar miran
kao dlan prijatelja
na čelu kao pramen
mladog sunca
na oku pretvorioće me
neki vetrar u psa
s očima od propete gladi
s jezikom od
posukljave vatre ružičaste
s gorovom prevrnute
planine s kosom
zrelog oblaka
neki vetrar
preobradiće me
u bistar lavez
dolistaču jezikom
do mane nebesne do
mleka zemljinog do
korena mržnje do
jezgra reči da bi se
kamen u pesak izlajao
da bi se peskom praznine
nastanile dogodiće se
da progovori dubina
ispred očiju dogodiće se
da progovori fini pesak
gluvila velika reč
uklješteno procepom
straha ostala čvor
u grlu istrulela
trebal bi da se razbije
velika mutava reč u sitne
prodorne iglice zvuka
da se mali krikovi
udruže da se nazidaju
u jauk jablanast da se
prostru
u beskrajan put rumen
da se iskuju
u veliko zvono raspevano
da zakise malene uporne
reči da zadobiju
strelaste po napetoj koži
tišine da se splasne mehur
u mozak izlivenog straha
da se učuti
u grudima crveno zaklaćeno
zmijoglavu zvonce očaja
da se razmnoži
nežno bilje sna
da se otvore crvena usta
sna letenja da se ozvući
veliko letenje da se izgovori
golema reč na upletene zube
nadire trebal bi je
razdrobiti da se crvena boja
pesme pljune u nebo krcato nebo
da se ne raspade
trebal bi razdrobiti
veliku reč okamenjenu u sitne
zmijice patnje u oštret
zubić gladi trebal bi
da izgovaramo miševe
i pse umesto lavova onda bi
crne trave sna orumenile
trebal bi crve sna na videlo
i da se u ime kise nazovemo
drvećem pretvorijeće me
neki vetrar u bagrem

kad sleti neki vetrar mora
da dodje rumen mora
razgovetno da me oneži neki
svilast vetrar pretvorijeće me
u bagrem da budem žilama
do srca vode liščem
nebo najrumenije
da pomilujem
lice vode ptice žedne
zagadile o vode nad zemljom
otežali vazduh pritisnuo
oblaci zatrovali a ja crvene
vode čeznem zato što sam pas
i zato što sam bagrem i zato
što sam kamen pokrenuti želim
crvenu vodu sa zlatnim
ribama i pitomo sunce da me
najnežnijim prstom dotakne
kao psa
nijedna mi svetlost bez
zuba ne doleti zato što sam pas
zažubljen u crvenilo kao
školjka u prvi kamen po crvenoj
boji plivam tverdoglavu
zato što sam preobraćen
u psa-skitača zubima na vrat
dimne pečurke trčim zato
što sam bagrem-samac ispred
crvenog neba najcvetnije rastem
zato što sam kamen survan
njegov sam zvuk razroki

pretvorijeće me neki vetrar u potok
ludotoki zato što su psi
ludi do dobre
neki vetrar
prostrano nebo će u očima
da mi razvije zato što sam
bagrem da zorenja
cvetove otvaraju da mi se
trnje reči u srcu straha
izgovori
pretvorijeće me neki vetrar
u psa zavezani da
reč kroz pore iscedim da reč
pršljenovima odbrojim pusti su
snovi bez reči rastuće bez
govore sabljastog puste smo
pesme bez psovke lisnate bez
srca glavatog krunja smo sunca
pretvorijeće me neki vetrar u psa
da se izlajem govorljiv da se
iskrvarim da se
prolumpujem srečan od
dugovečnosti ovo i nije
pesma čežnjo pesnikinjo ovo je
talog tvoj očaj vetrovima uskovitlan
da bi se reči
u pusto čelo vremena
duboko urezale ovo i nije
plač tugo junakinjo
neki se
spomenik zla sam od sebe zida
pred rast mu crvene
zube nameštam

trebal bi veliku reč smrviti
u mlivo miščeg govora
da i zemlja jedan put
lepo sunce ispeva
trebal bi dopustiti
svim venama kroz usta da
crvena boja sastavi krug
oko zvezde.

Srboljub MITIĆ

UJEVIĆ I MI

Ostajući u domenu srca, ne volim ograničenja, i zato nisam ni naškromnije pokusavao da sebi stvorim nešto o umetnosti Ujevića. I sunce volim, a ne tražim da ga ispitam.

A. VUCO

Biografi tu neće imati nikakve glavobolje: život savršeno logičan! Bio je splitski djak i maštovit Spiličanin, a praroditeljskim deonim Marka Marulića, mornar u temson koporanu, strašten čitalac Heinea, po beogradski noćnik, saradnik časopisa i časopisa, nepopravimi bohem, mag neke prošle prostote, bledo lice na restoranškim terasama, pjesnik nejasnog voća, čovek trpeljiv i strpljiv, pustolov i učenjak jeziku bliskih i polineziskih, tih gradjanin Trešnjevke, prijatelj mladih koje nikada nije dočekivao prezrije kao što su nekad u Cafē Taboure u dočekali genijalnog derana Arthura Rimbauda. Uostalom, to je ista čudesna relacija na kojoj se odvijala pjesnička saradnja sa svetom, saradnja hermetička ali basnoslovno iskazana, odužena. Najzad, dolazi bolest vrlo nemilosrdna, i smirenje, dok na dnu obju intenzivno sumi Sredozemlje, sebično i nesebično, njegov rod rođen. Uoči smrti, u sažetom pismu prijateljima ribarima, Ujević ponavlja svoju staru, pagansku želju; mudrost već očigledne penje i pepela:

Ja bih rado posjetio Vrgorac, Makarsku, Imotski (pa makar i Bolovišće), ali bojim se da će naredne godine, nadjedje do 31. X. da se preselim u Rovinj u Istri. Smješi se mi misao, da treba umrijeti na moru, te se zato ne čudite nikada Rovinju.

All, ako je život Ujevićev prestat do bude tajna, njegova poezija to neće, ne može da bude, i njegove emocionalne sile, ravne radijumskoj žeravici, goreći na novim mestima, na novim visoravnima maštje. Jedan je Ujević, kao što je jedan Branko, ljudi stražilovski momak, kao što je jedan Rastko Petrović, drumnoviti i nadnirci nebesa.

Hiljadu devet stotina dvadesete godine Ujević je objavio svoj Lelek sebra, iskazao se da dno, tužno i ponosito, mečavom reči i muzikom, prvenstveno muzikom. Objavio je pesnički celokupno, mutno, tajnovito, sa „napasnom svežinom“, sa knjižicom koja je lukavo izmakala mogućnosti da bude molitva, a bila je odveć pustinjaku Široka da bi bila natrapna šarenim mrljama, svetionicima, barakama. Naravno, bio je gotov, temeljiti pesnik, i više od toga: asketski odan pesmi i gotov uvek za nju. Za nju i za „tihu psovku“.

Sve će ove stvari jošte jednono doći kao što su bile i kako su proste, i ti crni danti i te plave oči, i ljubavi, čedne, strasne. (Isprobodes; Jednom tamo postiće hiljada.) Hiljada ljeta opet čemo naći ista svježa čula ista srca mlada, i taj vježni osmjeh, blagi i domaći.

U tom prvoubitom leleku koji se kao golo platno dotiče svih njegovih zbirka, sav je Ujević. Osetljiv, žerav, mahnit, sudaren sa besteslim i bespredmetnim prostorima, općinjen beziménim morima, poput izgubljenih Palčića, kome su iznenadno u nekoj ljubicasti imini dojadile čudesne čime spasenja, on je zaplavao dunavski golemom, bez utoka, rekom pesimizma, pomalo slovenski blaženo, pomalo pesnički isforisano, oslobadajuće, lektovorno. Otvorenog su ovde pita, otvoreno i svirepovo kao u nočnom društvu rabadžija, bez sakrivenog viška, pita se zašto i kuda, da bi se na raskrštu, na zupčaniku sudbine pokazala sopstvena krv i podigla sopstvena optužba. Ali ovaj pesimizam se ne hrani mrakom, već nepoznatim, tajnim, netaknutim, neposećenim, i ne pada se ničije pred zemnim životom, već mu se postavljaju pitanja, sudi mu se, obećava, preti, ponavlja. Samo na trenutke strah nanese mladog Ujevića, nočnog Ujevića na sti-

hove potpune izgubljenosti, potorne nesanice. Autentični, nedodžni pesimizam Leleke sebra i Ojadjenog zvona, svečane crne tačke na koordinatama naše dovoljava se nijednim stanjem, a najmanje oborenom, glamom ili napućenim usnama. Nikada zamoren gradjanin, čak i kada u svojim starčkim pismima lamentira o medicini, lekovima, odmoru, Ujević je iskreno, prvo uernebesno, pa smreno, prvo uz užarenu platinsku reč po zatim krtu, patiniranu, izdržao svoje „dugo poštovanje“ kako veli Isidora Sekulić, i ostao veliki, samopožrtvovani umetnik. Taj sebar, taj gospodar bez gospodstva, velmoža bez vojske, koji je htio da se hrišćanski strpljivo okruži svim i svaci, da bi bez ostatka živeo u očišćenju, i koji je proleterski ideal vodio lemom, zdravijom rukom, tako često pobunjen ali nikad usmeren na buna, tako rasipan požarom ali nikad žar bačen u metu, — letimice je doživljavao svim skrivenim prostorje, ispostave lutalica, kšu, kopce i konopce, perivoje i ade, i šume, tamne šume, isčocnjačke, dalekoistочne čak.

I uvek, u besprimerno urimovanju šetnji po kolodvoru, po snegu, po nesanicu, po grobljima, po brodomlom spalovinama, to njegovo grčevito, inadžijsko, rastuto i razdeljeno zlato, uvek ta vidovita, nočna skitnica koja orfici vrluda između oborenih zvezda i amorfnih, rasturenih materija. Prva se čak zaučjuje, pomalo pasivno, ukleto:

Cemu sva borba, cemu bolna znam da su moje sanje stine, (drobne da neće smijenit sudbine zlatobne, i da će ići, ići do svog huma.

A zatim pomambo, bujično, sledeci svoju nadujiblju, najzreviju sebarsku misao, mišoovski ubedjen da se „rasejavaju na svakom koraku“, zapisuje:

Vidici zemlje pučuju pred čulom sa razgađenom napasnog suženja, i evo tonem, utapam se u lom, samoga sebe sa divskom težinom Misli što zveče kao suo zlato, sanja što sjaju kao najšta srma, o da se vratim Svetu. Neponzato, na nužnoj tadi postupno krmila!

Prostori koji drhti od električeta, od lomova, košmaru i gromova, prostori iskidan na rampartad, pa ipak zasjeni hiljadom ravnoteža koje su se oglušile o zemne zakone ili naterale ljudje da ih sa trista (unutrašnjih) znojeva mere i proučavaju i brišu, eto najzrelijih trenutaka Tinovih:

Jer sam ipak ja, svojeglav i onda pad me nema, ja sam šiljat s vrha žrtvovan u ljestvici, o vasionoi ja živim i umirem u ljestvici, ja bezimeno ustrajem u bruci. Oni, imaju radne ruke, vrijeđene, ruke žuljave s polja, ranjene ligicama; srca što miste, oči gdje pogled, trne, bona tjelesa, krišna tjelesa, a idu is nama i s vama.

Imaju Tinove pesme izvesno uzdržano ushićenje. Imaju slijaj stihovima, ovaj poslovnički siromah kao da ima bitnu savremenuost derana, pantomimicara, Batista koji uspravne glave, na pozorišnom trgu, posmatra svetušnu, šarenu do savršenstva. Posmatra je da bi je voleo, proniće je da bi je preinatio za sebe, za svoju usamljenost. Jer on nije izmislio ulične svirče, tramvaje, portale, konjokradice i bosa